

JOODSE LEERLINGEN OP EEN OPENBARE SCHOOL IN AMSTERDAM IN 1823 (2)
Dorothea Tobias Philips, de weduwe du Moulin (1788/1791-1867)

Harmen Snel

Gepubliceerd als/published as: Harmen Snel, 'Joodse leerlingen op een openbare school in Amsterdam in 1823 (2)', in Misjopge 17 (2004) 3, pp. 65-70.

Bezoek/visit: <http://www.nljewgen.org>

Dorothea Tobias Philips werd tussen 1788 en 1791 in Amsterdam geboren. Haar ouders waren de koopman Tobias Philips (geboren Frankfurt aan de Oder omstreeks 1757, overleden Amsterdam 29 mei 1832) en Judica Isaac Oppenheim (geboren Amsterdam omstreeks 1760, overleden aldaar 7 juli 1822). Tobias Philips kocht op 19 november 1800 voor 6000 gulden contant van de erfgenamen van Cornelis van der Helling een huis in de Nieuwe Hoogstraat, dat in 1875 omgenummerd werd tot Nieuwe Hoogstraat 9 en helaas afgebroken in het midden van de twintigste eeuw. [1] Op 4 december 1811 verscheen Tobias, tegelijk met zijn schoonzoon Daniel Moses Metz op de het stadhuis alwaar hij aangaf het patroniem Philips als vaste achternaam voor hem en zijn 8 kinderen te willen behouden. De volgende dag verschenen op het stadhuis zijn twee oomzeggers, de broers Tobias en Philip Magnus, die de naam Mendelson aannamen, naar Tobias Philips' grootvader Mendel.

Dorothea huwde op 30 juli 1817, naar eigen zeggen 25 jaar oud -een geboorteakte kon niet geleverd worden- met de iets jongere eveneens in Amsterdam geboren Zacharias Isaac du Moulin, zoon van Isaac du Moulin en Judica Samuels. Het beroep van Zacharias Isaac du Moulin, die eigenlijk Zelig heette, werd opgegeven als juwelier, zilversmid en goud- en zilverkasthouder. Dorothea betrok met haar echtgenoot een deel van de woning van haar schoonvader, eveneens juwelier, in de Vijzelstraat op nummer 57. Op dat adres kreeg het echtpaar du Moulin-Philips drie kinderen: Judith (geboren 4 mei 1818), Tobias (geboren 5 april 1820) en opnieuw een Judith op 5 maart 1823. Dit laatste kind werd door de vader op 7 maart 1823 om 10 uur aangegeven bij de Burgerlijke Stand. Twee dagen later werd aldaar aangegeven dat Zacharias Isaac du Moulin op 7 maart om 13 uur was overleden, dus 3 uur nadat hij de geboorte van zijn dochttertje had vast laten leggen. Hij werd op 9 maart te Muiderberg begraven.

De plotselinge dood van haar man, waardoor zij alleen met haar 3 jonge kinderen achterbleef en waarvan de jongste pas geboren was, moet een ongelooflijke schok zijn geweest voor Dorothea. Dit blijkt ook wel uit de rouw-advertentie die zij op 10 maart 1823 liet plaatsen in de Amsterdamsche Courant. De advertentie had de volgende tekst: "Heden trof mij de gevoelige slag, door het afsterven van mijn dierbaren echtgenoot, ZACHARIAS DU MOULIN, in den ouderdom van 28 jaren, na eene echtverbindtenis van bijna zes jaren, mij nalatende drie kinderen, waarvan ik van het jongste op den 5den dezer beviel. Hetgeen ik in deze mijne omstandigheden, benevens onzer beider ouders en familie, lijden, zal ieder gevoelig hart ligtelijk beseffen. De hemel verleene mij genoegzame krachten in dezen mijnen bedrukten staat."

Zij moest waarschijnlijk terugvallen op haar vader, die nog steeds woonde in zijn huis in de Nieuwe Hoogstraat. Om aan inkomsten te komen, is zij kort nadat haar man overleed een schooltje begonnen, want op 1 december 1823 had zij 10 leerlingen. Op 19 augustus 1828 overleed haar jongste dochter Judith, 5 jaar oud, in het huis in de Nieuwe Hoogstraat. Na de dood van haar vader trok zij in bij haar broers, vanaf 1851 of eerder bij haar broer Isaac Tobias Philips, die Commissaris van Politie was. Het lesgeven had zij toen waarschijnlijk reeds lang opgegeven, ik vind daar althans geen vermeldingen meer van. Dorothea Tobias Philips overleed op 13 januari 1867 in het huis Weesperstraat 6 aan ouderdomskwalen en werd drie dagen later begraven in Muiderberg.

Haar dochter Judith uit 1818 huwde met de diamantklover Hartog Veershijm en vertrok op 21 mei 1887 naar Deventer. Zoon Tobias, eveneens diamantklover, huwde met Louisa Godschalk en was met zijn gezin bij de volkstelling in 1869 reeds uit Amsterdam verdwenen.

Het vreemde is dat hoewel zij haar leerlingen liet registreren bij de Plaatselijke Schoolcommissie, er verder over haar geen enkele vermelding werd gevonden in het archief

van die Schoolcommissie. Geen examen, geen admisie, helemaal niets. Terwijl toch de tijdspanne waarin zij met haar school begonnen is, gezocht moet worden tussen de dood van haar echtgenoot in maart en de registratie in december 1823.

Met uitzondering van de bijna 9 jaar oude Debora Valkenhuijzen waren alle ingeschreven leerlingen 6 jaar oud of jonger. Het valt op dat haar leerlingen allen uit de gegoede middenstand afkomstig waren (misschien met uitzondering van Abraham de Jong). Tevens valt op dat zij ook een niet joodse leerling had, namelijk Hendrik Elskamp, en twee sefardische leerlingen.

Leerlingen per 1 december 1823:

1. Judith Abraham Bing *25-9-1818, d.v. Abraham -, commissair, en Beletje Joseph Prins [Muiderstraat]
2. Esther Brandon *20-7-1819, d.v. Salomon -, makelaar, en Rosette Mondolpho [Nieuwe Herengracht]
3. Michaël Brandon *26-11-1817, z.v. Salomon -, makelaar, en Rosette Mondolpho [Nieuwe Herengracht]
4. Hendrik Wijnand Elskamp *13-11-1818, z.v. Antonie -, houtkoper, en Elisabeth Allegonda Smit [hoek Rapenburgerplein]
5. Abraham de Jong *11-1-1817, z.v. Sara -, dienstbode [Weesperkerkstraat]
6. Jacob Aron Posthumus *14-9-1819, z.v. Aron Jacob -, kantwinkelier, en Fijtje Joseph Sammes [Jodenbreestraat]
7. Klara Aron Posthumus *9-1-1821, d.v. Aron Jacob -, kantwinkelier, en Fijtje Joseph Sammes [Jodenbreestraat]
8. Salomons Priger -?
9. Vogel Nathan Valkenhuijzen *17-10-1818, d.v. Nathan Salomon -. commissair, en Marianne Jonkman [Weesperstraat]
10. Debora Nathan Valkenhuijzen *5-1-1815 d.v. Nathan Salomon -. koopman, en Marjane Jonkman [Hoogstraat][2]

Isaac Levie Matthijsse (1763-1826)

Isaac werd geboren in Amsterdam en op 2 september 1763 besneden door Salomon Adam Levie. Hij kreeg bij zijn besnijdenis de naam Jitschak, maar werd Aizik genoemd. Hij was de zoon van Levie Mathijs alias "Leib ben Matitjahoe uit Amersfoort" (geboren Amsterdam omstreeks 1740, overleden aldaar 1806) en Schoontje Isaac Levie (geboren Amsterdam omstreeks 1740, overleden aldaar 1802). Isaac ging op 8 mei 1789 in ondertrouw met Telsje, zich noemende Elsje, die geboren was in Amsterdam omstreeks 1767. Zij was de dochter van Zadok Hartog Doezeburg. Dit huwelijk bleef kinderloos. Bij hun trouwen woonden bruid en bruidegom beiden in de Kerkstraat, waarmee mogelijk de Nieuwe Kerkstraat werd bedoeld. Zij woonden in ieder geval in de Nieuwe Kerkstraat op nummer 17, in 1875 omgenummerd tot nummer 34, als op 6 december 1811 Isaac ten stadhuize verschijnt om de achternaam Matthijsse vast te laten leggen. Bij de registratie van de Plaatselijke Schoolcommissie woonde Isaac daar nog steeds en dat is waarschijnlijk ook het adres waar hij school hield. Isaac overleed op 27 september 1826 en werd de volgende dag begraven in Muiderberg. Zijn weduwe, nog steeds woonachtig op het zelfde adres in de Nieuwe Kerkstraat, overleed op 8 oktober 1837 en werd twee dagen later begraven, eveneens in Muiderberg.

Isaac Levie Matthijsse stamde uit een typische onderwijzers familie. Ook zijn broers Salomon en Aron oefenden dat beroep uit. Isaac was geruime tijd voor de invoering van de Plaatselijke Schoolcommissie in 1806 al werkzaam als onderwijzer, zodat hij geen examen hoefde te doen. Eigenlijk komt zijn naam maar één maal voor in de notulenboeken van de P.S.

Op 13 november 1826 was hij namelijk één van de mensen die werden opgeroepen door de amanuensis om voor de vergadering van de P.S. te verschijnen vanwege het niet inleveren van zijn declaratoir betreffende vaccinatie van het afgelopen kwartaal. Matthijsse was reeds

overleden, maar zijn weduwe verscheen om te verklaren dat zij na het overlijden van haar man een beetje in het ongerede was geraakt en daardoor het inleveren van het declaratoir totaal was vergeten. De vergadering nam hiermee genoegen, maar bepaalde wel dat zij de speciale admittentie van haar overleden man moest inleveren bij de amannensis en de school moest sluiten. [3]

Met 40 leerlingen had Isaac een druk bezochte school, al valt op dat meer dan de helft van zijn leerlingen 5 jaar of jonger waren. Dat lijkt dan toch meer op een soort crèche, waar zijn echtgenote misschien wel toezicht hield. Het blijkt dan een uitzonderlijk groot aantal, de helft van de geïdentificeerde kinderen is geboren in de Nieuwe Kerkstraat en dat hun ouders bepaald niet tot de middenstand behoorden. Het identificeren van de kinderen werd vergemakkelijkt doordat Isaac Levie Matthijssse in tegenstelling tot de meeste leerlingen de kinderen bij de registratie voor de Plaatselijke Schoolcommissie wel met hun patroniem aanduidde.

Leerlingen per 1 december 1823

1. Marianne Benedictus Berclouw *20-3-1817, d.v. Benedictus Salomon -, schoenmaker, en Rijntje Eliazer Smaje [Nieuwe Kerkstraat]
2. Saartje Benedictus Berclouw *16-4-1819, d.v. Benedictus Salomon -, schoenmaker, en Rijntje Eliazer Smaje [Nieuwe Kerkstraat]
3. Salomon Benedictus Berclouw *13-3-1821, z.v. Benedictus Salomon -, schoenmaker, en Rijntje Eliazer Smaje [Nieuwe Kerkstraat]
4. Simon Benedictus Berklou *13-4-1815, z.v. Benedictus Solomon -, schoenmakersbaas, en Rijna Eliazar Smaje [Amstelstraat]
5. Ester Elias Boheemen *9-7-1815, d.v. Elias Samuel -, oude kleerkoper, en VROUTJE Joseph Polak, garen- en lintverkoopster [Nieuwe Kerkstraat]
6. Rachel Isaac Bos *17-11-1819, d.v. Isaac Leendert -, sjouwer, en Roosje Benjamin Draaijer [Nieuwe Kerkstraat]
7. Abraham Hartog Bronkhorst *23-7-1819, z.v. Hartog Moses -, vleeshouwer, en Rachel Abraham de Vries [Weesperstraat]
8. Levie Hartog Bronkhorst *24-2-1821, z.v. Hartog Moses-, veekoper, en Rachel Abraham de Vries [Nieuwe Kerkstraat]
9. Clara Liepman Dijnant *23-12-1819, d.v. Liepman Isaac -, diamantslijper, en Sara Salomon Katz [Nieuwe Kerkstraat]
10. Levie Liepman Diamant *11-8-1821, z.v. Liepman Isaac -, diamantslijper, en Sara Salomon Katz [Nieuwe Kerkstraat]
11. Sara Eliazer Diamant *10-8-1820, d.v. Eliazer Isaac -, kleerkoper, en Naatje Simon Klisser [Weesperstraat]
12. Mietje Abraham Dresden *29-12-1817, d.v. Abraham Samuel -, visschoonmaker, en Engel Salomon Blitz [Weesperstraat]
13. Moses Meijer Haantje *14-9-1820, z.v. Meijer Moses -, veedrijver, en Fijtje Levie Naskiel [Weesperveld]
14. Benjamin Samuel Hegt *28-6-1819, z.v. Samuel Salomon -, schrijver, en VROUTJE Gabriel Marcus [Nieuwe Kerkstraat]
15. Judic Simon Hornsheim *6-10-1818, d.v. Simon Meijer -, veedrijver, en Lea Machiel Porcelein [Nieuwe Kerkstraat] [4]
16. Isaac Jacob de Kromme *15-9-1813, z.v. Jacob Salomon -, ossendrijver, en Judik Meijer de Mars [Weesperstraat]
17. Salomon Jacob de Kromme *19-9-1821, z.v. Jacob Salomon -, veedrijver, en Judic Meijer [Weesperstraat] [5]
18. Abraham Wolf Lek *1-8-1821, z.v. Wolf Moses -, veekoper, en VROUTJE Samuel Blitz [Weesperveld]
19. Sibilla Salomon Lek *27-3-1822, d.v. Salomon Moses -, koopman, en Eva Hartog Rood [Korte Keizerstraat]
20. Marcus Nathan Loude *1-4-1818, z.v. Nathan David -, diamantsnijder, en Vrouwte Israëls Frommet [Nieuwe Kerkstraat] [6]

21. Salomon Levie Natkiel *24-7-1811, z.v. Levie Joseph -, ..., en Sara Hartog Karrejong [Nieuwe Kerkstraat?] [7]
22. Simon Levie Natkiel *25-8-1813, z.v. Levie Joseph -, porceleinverkoper, en Sara Hartog Karrejo [Nieuwe Kerkstraat]
23. Isaac Levie Peper *30-1-1820, z.v. Levie Jacob -, loterijventer, en Saartje Hartog Peper [Amstelstraat]
24. Esther Abraham Polak *15-9-1819, d.v. Abraham Alexander -, turfventer, en Judick Meijer van den Berg [Nieuwe Achtergracht]
25. Machiel Josua Polak *27-4-1820, z.v. Josua Levie -, groentenventer, en Judic Machiel de Brave [Nieuwe Kerkstraat]
26. Vogeltje Abraham Polak -?
27. Isaac Salomon van Praag -?
28. Jonas Andries van Praag *7-6-1821, z.v. Andries Jonas -, schoenmaker, en Saartje Hartog Sierles [Weesperstraat]
29. Jacob Abraham Schuit *5-5-1816, z.v. Abraham Lammert -, kruier, en Vrouwtje Abraham Cohen [Marken/Biksteengang]
30. Samuel Schuit *5-5-1816, z.v. Abraham Lammert -, oude kleerkoper, en Vrutje Cohen [Marken/Biksteengang]
31. Levie Benjamin van Sluijs *5-3-1821, z.v. Benjamin Levie -, herenknecht, en Judik Isaac Diamant [Weesperstraat]
32. Ezechiël Salomon Slijper *25-7-1817, z.v. Salomon Ezechiël -, diamantslijper, en Fijtje Samuel Blog [Nieuwe Kerkstraat]
33. Joseph Salomon Slijper *30-12-1821, z.v. Salomon Ezechiël -, diamantslijper, en Fijtje Samuel Blok [Nieuwe Kerkstraat]
34. Rebecca Salomon Slijper *10-3-1816, d.v. Salomon Ezechiël -, diamantzetter, en Fijtje Samuel Bloch [Eerste Weesperstraat]
35. Elsje Isaac Stromph *28-2-1818, d.v. Isaac Gerrit -, diamantsnijder, en Aaltje Moses [Tweede Weesperstraat]
36. Assur Salomon Swaap * 20-4-1815, z.v. Salomon Zadok -, katoenventer, en Annaatje Wolfs [Nieuwe Kerkstraat]
37. Mietje Salomon Swaap *12-8-1812, d.v. Salomon Zadok -, koopman in lijwaat, en Annaatje Wolff [Nieuwe Kerkstraat]
38. Hanna Hartog Wans *2-1-1820, d.v. Hartog Lucas -, meubelverkoper, en Roosje Joseph Sekler [Leprozengracht]
39. Joseph Hartog Wans *26-10-1821, z.v. Hartog Lucas -, ijzerkoper, en Roosje Joseph Seckler [Leprozengracht]
40. Lucas Wans *12-9-1817, z.v. Hartog Lucas -, oud ijzerkramer, en Roosje Sekler [Leprozengracht]

Noten:

1. Kwijtschelding 174 fo. 67.
2. Geregistreerd als Venni en Duifje Valkenhuizen.
3. Archiefnummer 263, inventarisnummer 4 p. 460.
4. Geregistreerd als Judik Schorrenheim.
5. Geregistreerd als Samuel Jacob de Kromme.
6. Geregistreerd als Marcus Nathan Lute.
7. Geregistreerd als Salomon Levie Natkiel, bij de naamsaanneming op 7 februari 1812 Simon genoemd en zes maanden oud, bij het huwelijk van zijn ouders in 1814 erkend en Sebag genoemd. In het geboorteregister van de Joodse Gemeente ingeschreven als Sjewach.

